

CONV 461/02

WG VIII 22

RAPPORT

fra: formanden for Arbejdsgruppe VIII vedrørende Forsvar
til: konventet

Vedr.: **Endelig rapport fra Arbejdsgruppe VIII vedrørende Forsvar**

Denne rapport består af to dele. Første del indeholder en gennemgang af den juridiske kontekst og udviklingen i den europæiske sikkerheds- og forsvarspolitik siden Det Europæiske Råds møde i Köln (3.–4. juni 1999), herunder status for fremskridt og mangler (punkt 5–30).

Første del omhandler ligeledes forsvarsspørgsmålenes særlige karakter og de forskellige situationer, der kendetegner de forskellige lande for så vidt angår forsvarsspørgsmål (punkt 31–44).

Endelig indeholder første del en beskrivelse af de nye udfordringer og trusler, som EU og medlemsstaterne står overfor. Udviklingen i den strategiske situation har været et væsentligt element i gruppens overvejelser og i formuleringen af dens anbefalinger.

Anden del af rapporten indeholder gruppens anbefalinger, hvoraf flere har vundet bred tilslutning:

- ajourføre Petersberg-opgaverne (punkt 51)
- forbedre bestemmelserne vedrørende krisestyring med henblik på at styrke sammenhængen og effektiviteten i EU's handling (punkt 52)

- sikre fleksibilitet i beslutningstagning og handling såvel gennem øget anvendelse af konstruktiv afståelse som gennem indførelse af en særlig form for tættere samarbejde mellem de medlemsstater, der ønsker at udføre de mest krævende Petersberg-opgaver og råder over den kapacitet, der er nødvendig for at gøre et sådant engagement troværdigt (punkt 53–55)
- indføje en bestemmelse om solidaritet, der gør det muligt for medlemsstaterne navnlig at forebygge og besvare terrortrusler inden for EU gennem en mobilisering af alle de nødvendige instrumenter, såvel militære som civile (punkt 57 og 58)
- oprette et europæisk agentur for forsvarsmateriel og strategisk forskning med henblik på at styrke forsvarssektorens industrielle og teknologiske basis, gøre det muligt for medlemsstaterne at følge forskellige samarbejdsprogrammer (punkt 64 og 65) og sikre overholdelsen af kapacitetsforpligtelserne (punkt 66 og 67)
- give den højtstående repræsentant for den fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik ansvaret for at lede EU's handling og koordinere medlemsstaternes indsats på forsvarsområdet (punkt 71)
- sikre passende parlamentarisk kontrol (punkt 72 og 73).

*

* *

Nu, hvor disse tre måneders arbejde er afsluttet, og konventet skal indlede en debat på baggrund af disse anbefalinger og derefter forbereder udarbejdelsen af nye traktatartikler, vil jeg gerne personligt takke hvert enkelt medlem af gruppen, de fremtrædende personer og oplægsholdere, der har belyst vores drøftelser, samt alle dem, der har hjulpet mig med at udarbejde denne rapport, herunder navnlig Annalisa Giannella, Guy Milton, Agnieszka Bartol og Alessandra Schiavo i konventets sekretariat.

Michel Barnier

A. INDLEDNING

1. Arbejdsgruppen vedrørende Forsvar har med Michel Barnier som formand arbejdet på grundlag af det mandat, den har fået af konventets præsidium, og som senere er blevet uddybet af gruppens formand (CONV 206/02 og CONV 246/02), samt ud fra de spørgsmål, der er blevet stillet gruppen. Til støtte for drøftelserne har gruppen fået orienterende noter fra sekretariatet til hvert møde, og den har desuden hørt eksperter (en liste over de hørte eksperter findes i bilaget).
2. Der har endvidere været afholdt et seminar om den europæiske sikkerheds- og forsvarspolitik (ESFP) sammen med Den Europæiske Unions Institut for Sikkerhedsstudier, hvor konventets medlemmer havde lejlighed til at debattere med eksperter (programmet for seminaret, listen over foredragsholdere og et referat af seminaret findes i dokument CONV 417/02).
3. Gruppen har holdt ni møder (heraf et fælles møde med Arbejdsgruppen vedrørende EU's Optræden Udadtil). Gruppens medlemmer samt andre konventsmedlemmer har indsendt 44 skriftlige bidrag¹.
4. Denne rapport indeholder resultaterne af gruppens drøftelser og anbefalingerne til konventet.

B. ESFP I DAG

5. Målet om at indføre en fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik (FUSP) blev for første gang anerkendt under de forhandlinger, der førte til Maastricht-traktaten. Bestemmelserne om FUSP, herunder bestemmelserne om ESFP, blev revideret med Amsterdam-traktaten, der trådte i kraft den 1. maj 1999.
6. Begrebet "sikkerhed" er et meget bredt begreb, der i sin natur er udeleligt, men som omfatter mere end de strengt militære aspekter og dækker ikke blot staternes, men også borgernes sikkerhed. Med udgangspunkt i dette brede sikkerhedsbegreb skal den fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik og ESFP, der indgår heri, fremme den internationale sikkerhed på grundlag af multilaterale løsninger og respekt for folkeretten. Konfliktforebyggelse er et væsentligt

¹ Listen over bidragene findes i bilag II.

element i EU's strategi i internationale forhold. Den europæiske sikkerheds- og forsvarspolitik gør det muligt for EU at råde over militære optioner ud over de civile kriseforebyggelses- og krisestyringsinstrumenter.

Nedrustning indtager endvidere en meget central plads inden for dette brede sikkerhedsbegreb. EU er inden for rammerne af FUSP stærkt engageret i at fremme de multilaterale nedrustningsbestræbelser.

Retsgrundlag

7. Det vigtigste nuværende retsgrundlag for ESFP findes i artikel 17 i traktaten om Den Europæiske Union (TEU), og ESFP er således en integrerende del af FUSP. Denne artikel beskriver i stk. 1 i brede træk de områder, ESFP dækker, der bl.a. omfatter *"alle spørgsmål vedrørende Unionens sikkerhed, herunder gradvis udformning af en fælles forsvarspolitik (...) som vil kunne føre til et fælles forsvar, hvis Det Europæiske Råd træffer afgørelse herom."* I samme artikel (stk. 2) præciseres det, at sikkerhedsspørgsmål omfatter Petersberg-opgaverne, især *"humanitære opgaver og redningsopgaver, fredsbevarende opgaver og kampstyrkers opgaver i forbindelse med krisestyring, herunder fredsskabelse"*.

Udviklingen siden Det Europæiske Råd i Köln

8. Den nye internationale situation og de begrænsninger i EU-medlemsstaternes handleevne, der viste sig under Balkankrisen, har ført til en undersøgelse af, hvordan ESFP kan få konkret form.
9. Det fransk-britiske møde i Saint-Malo og derefter Det Europæiske Råd i Köln i juni 1999 gav den politiske fremdrift og præciserede de retningslinjer, der er nødvendige for en styrkelse af den europæiske sikkerheds- og forsvarspolitik.

10. På Det Europæiske Råds møde i Köln (3.-4. juni 1999) besluttede EU-medlemsstaternes stats- og regeringschefer at give Unionen kapacitet til selvstændig handling, som skal bakkes op af troværdige militære styrker, midler til at beslutte at anvende dem og vilje til at gøre det som reaktion på internationale kriser, uden at dette anfægter NATO's aktioner. På Det Europæiske Råds møde i Helsingfors (10.-11. december 1999) bekræftede stats- og regeringscheferne, at de agtede at give Den Europæiske Union en selvstændig mekanisme til at træffe beslutninger, og de understregede deres hensigt om, hvor NATO som helhed ikke er involveret, at iværksætte og gennemføre EU-ledede militæroperationer som reaktion på internationale kriser. Disse konklusioner er siden blevet uddybet af Det Europæiske Råd. Selv om Den Europæiske Union naturligt nok i sin krisestyringsindsats uden for EU vil prioritere områder relativt tæt på dens grænser, er der intet, hverken i traktaten eller i Det Europæiske Råds konklusioner, der sætter geografiske grænser for EU's indsats.

a) Militære kapaciteter

11. På det Det Europæiske Råds møde i Helsingfors blev den politiske målsætning, der blev fastlagt i Köln, udmøntet i vedtagelsen af konkrete mål for oprettelse af troværdige, disponible og effektive europæiske styrker. I henhold til dette mål (siden da benævnt det overordnede mål fra Helsingfors - "Helsinki headline goal") forpligter medlemsstaterne sig til fra 2003 ved frivilligt samarbejde **hurtigt** (inden for en frist på 60 dage) **at kunne udsende** og (i mindst et år) opretholde **styrker, der er i stand til at gennemføre alle Petersberg-opgaver** som fastsat i Amsterdam-traktaten, herunder opgaver, der kræver betydelige styrker helt op til armékorpsniveau (op til 15 brigader eller 50 000 til 60 000 mand).

Medlemsstaterne skal ligeledes **hurtigt kunne udsende mere begrænsede beredskabsenheder med et højt beredskabsniveau**. Disse styrker skal være autonome og udstyret med den nødvendige kommando-, kontrol- og efterretningskapacitet samt disponere over logistik, andre kampstøttetjenester og desuden, når det er relevant, luft- og flådeelementer. EU-medlemsstaterne har endvidere opstillet fælles kapacitetsmål (kommando og kontrol, rekognoscering, strategisk transport).

12. Der skal her mindes om, at de medlemsstater, der også er medlemmer af Den Atlantiske Alliance, skal råde over tilstrækkelig militær kapacitet til også at opfylde deres rolle fuldt ud i NATO's operationer.
13. Desuden har det siden Det Europæiske Råds møde i Köln og på baggrund af erklæringen fra NATO-topmødet i Washington i 1999 været fastsat, at EU skal kunne gennemføre operationer med anvendelse af NATO-aktiver og -kapaciteter. De nærmere enkeltheder i forbindelse med iværksættelse af denne form for operationer skal aftales med alliancen.
14. Der har siden november 2000 været afholdt to konferencer om militære kapacitetsbidrag. Konferencerne har gjort det muligt at samle de konkrete nationale bidrag, der er nødvendige for at nå Helsingfors-målene. Analysen af styrkekataloget har gjort det muligt at bekræfte, at EU omkring 2003 vil være i stand til at gennemføre mere krævende opgaver, efterhånden som EU's disponible kapacitet udvikles.
15. Efter en analyse af resultaterne af de evalueringer, der blev foretaget på de to konferencer med henblik på forbedring af den militære kapacitet, besluttede medlemsstaterne at udforme en *europæisk aktionsplan for kapaciteter* for at afhjælpe de mangler, der er påvist på kapacitetsområdet, gennem en rationalisering af medlemsstaternes forsvarsindsats og ved skabelse af synergi i deres nationale og internationale projekter.
16. Der blev i den forbindelse nedsat 19 arbejdsgrupper, der behandler de fleste af de væsentlige mangler, der er konstateret af Taskforcen vedrørende det Overordnede Mål. Arbejdsgruppernes rapporter ventes at foreligge den 1. marts 2003.
17. Selv om der er gjort betydelige fremskridt med at identificere og afhjælpe manglerne, må man konstatere, at resultaterne fortsat er utilfredsstillende, og at der er behov for en yderligere indsats.
18. De kritiske mangler vedrører følgende elementer:
 - kommando-, kontrol- og kommunikationssystemet
 - strategiske efterretninger samt overvågning og beskyttelse af de indsatte tropper
 - strategisk luft- og søtransport
 - reel operationskapacitet.

b) Institutionel udvikling

19. Styrkelsen på kapacitetsområdet har været ledsaget af en institutionel udvikling, først og fremmest i form af udnævnelsen på Det Europæiske Råds møde i Köln af den højtstående repræsentant for den fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik, hvis indsats i "brændpunktsdiplomati", især i Den Tidligere Jugoslaviske Republik Makedonien, har været særlig markant og værdifuld. I overensstemmelse med konklusionerne fra Det Europæiske Råd i Nice er der oprettet specifikke strukturer til beslutningstagning og opfølgning af krisestyringsforanstaltninger: Den Udenrigs- og Sikkerhedspolitiske Komité (PSC), der under Rådets ansvar varetager den politiske kontrol med og den strategiske ledelse af krisestyringsoperationer, Militærkomitéen, der yder militær rådgivning og udøver militær ledelse af alle militære aktiviteter, samt Militærstaben, der leverer militær ekspertise.

c) Civile kapaciteter

20. Siden Det Europæiske Råd i Feira har idéen om kapacitetsmål også været anvendt på det civile område - især i forbindelse med politikapacitet og den kapacitet, der er nødvendig for aktioner, der skal bidrage til respekt for retsstaten, oprettelse af civile forvaltninger og civilbeskyttelse. Der er ligeledes nedsat et udvalg for de civile aspekter af krisestyring. Siden da er der endvidere afholdt konferencer om forbedring af den civile kapacitet, og der er vedtaget en handlingsplan for politikapacitet.
21. Den 19. november 2002 blev det på konferencen om den civile krisestyringskapacitet konstateret, at de konkrete mål for de prioriterede områder (politi, retsstat, civilbeskyttelse, civil forvaltning), som Det Europæiske Råd havde fastsat for 2003, er blevet mere end opfyldt gennem medlemsstaternes frivillige bidrag.

d) Krisestyringsprocedurer

22. EU har udarbejdet krisestyringsprocedurer og godkendt en politik og et program for øvelser. Den første proceduretest blev gennemført i maj 2002 med krisestyringsøvelsen CME02. Beskrivelsen af procedurerne, som PSC har godkendt, er en evolutiv tekst. Man kan i den sammenhæng bemærke, at EU's øvelsesprogram ikke for øjeblikket giver mulighed for at udføre militærmanøvrer inden for rammerne af ESFP.

e) Erklæring om operativ kapacitet

23. I betragtning af de fremskridt, der var gjort såvel med hensyn til strukturer og procedurer som til kapacitet, vedtog Det Europæiske Råd i Laeken en "erklæring om operativ kapacitet", hvori det hedder: *"I kraft af den fortsatte udvikling af ESFP, styrkelsen af såvel den civile som den militære kapacitet samt oprettelsen af passende strukturer er EU nu i stand til at gennemføre krisestyringsoperationer. Udviklingen af de midler og den kapacitet, som EU råder over, vil sætte det i stand til gradvist at påtage sig mere og mere komplekse operationer."*
24. Siden denne erklæring har EU besluttet fra 1. januar 2003 at indsætte en politimission i Bosnien-Hercegovina, der skal overtage FN's politimission. Endvidere undersøger EU muligheden for at overtage den militære operation, der udføres af NATO i Makedonien.

f) Forbindelser og samarbejde med NATO

25. Man kan ikke fastlægge den europæiske forsvarspolitik uden at nævne NATO. Elleve af de nuværende EU-medlemsstater er medlemmer af NATO og er i henhold til artikel 5 i den nordatlantiske traktat bundet af en klausul om kollektivt forsvar. EU-traktatens artikel 17 nævner udtrykkeligt de forpligtelser, der følger af den nordatlantiske traktat for de medlemsstater, der er medlem af NATO. Blandt EU-kandidatlandene er fire med i alliancen, og på topmødet den 21.-22. november 2002 i Prag blev andre indbudt til at tilslutte sig NATO. For

så vidt angår de medlemsstater, der både er medlemmer af EU og NATO, skal deres militære kapacitet ligeledes være tilstrækkelig til, at de fuldt ud kan spille deres rolle i NATO's operationer.

26. Der er allerede blevet mindet om, at EU siden Det Europæiske Råds møde i Köln har kunnet gennemføre operationer med anvendelse af NATO-aktiver og -kapaciteter, navnlig på planlægningsområdet. Den såkaldte "Berlin Plus"-aftale, der vil sikre Den Europæiske Union adgang til NATO's kapaciteter, er imidlertid endnu ikke indgået. Gruppens medlemmer har understreget, at indgåelsen af denne aftale vil være af stor betydning for gennemførelsen af ESFP.

g) Forbindelser og samarbejde med FN

27. EU's internationale indsats bygger på en multilateral tilgang. EU handler til fordel for fred og styrkelse af international sikkerhed i overensstemmelse med principperne i De Forenede Nationers pagt. EU erkender, at FN's Sikkerhedsråd har hovedansvaret for at opretholde international fred og sikkerhed.
28. På Det Europæiske Råds møde i Göteborg (15.–16. juni 2001) traf medlemsstaternes stats- og regeringschefer også nogle vigtige beslutninger om at intensivere samarbejdet mellem EU og FN, navnlig inden for konfliktforebyggelse og krisestyring.
29. Den operationelle kapacitet, som EU erhverver sig under ESFP, kan være et vigtigt element i forbindelse med konfliktforebyggelse og FN's krisestyringsoperationer.
30. Etableringen af Den Europæiske Unions politimission i Bosnien-Hercegovina har givet anledning til konkret samarbejde med FN for at sikre overgangen mellem de to operationer.

C. FORSVARSSPØRGSMÅLENE SÆRLIGE KARAKTER

31. Forsvarspolitikken har en særlig plads såvel i den nationale politik som på EU-plan. Den er i sagens natur et af de mest følsomme suverænitetsområder og benytter hovedsagelig nationale ressourcer. Beslutninger om deltagelse i en operation skal træffes af de nationale myndigheder, der altid vil ønske at blive inddraget i gennemførelsen af operationer, der har konsekvenser for den nationale sikkerhed og også risikerer at bringe deres soldaters og borgeres liv i fare.
32. Bestemmelserne om ESFP adskiller sig derfor undertiden fra de bestemmelser, der gælder for FUSP.

Som eksempel kan nævnes:

- Maastricht-traktatens bestemmelser (artikel 23, stk. 2, i TEU), der udelukker muligheden af at anvende kvalificeret flertal i forbindelse med "*afgørelser, der har indvirkning på militær- eller forsvarsområdet*".
- Bestemmelserne om finansiering af ESFP (artikel 28, stk. 3, i TEU): "*Aktionsudgifter til iværksættelse af de pågældende bestemmelser afholdes ligeledes over De Europæiske Fællesskabers budget, bortset fra udgifter til operationer, der har indvirkning på militær- eller forsvarsområdet, og tilfælde, hvor Rådet med enstemmighed træffer anden afgørelse.*" Denne bestemmelse forbyder finansiering af militære operationer over fællesskabsbudgettet, og finansieringen kan derfor sikres enten direkte af de medlemsstater, der deltager i operationen ("costs lie where they fall"), eller ved oprettelse af en anden ordning.

Forskellige situationer

33. Det er nyttigt at se på de forskellige situationer, der gør sig gældende i de enkelte medlemsstater, navnlig med hensyn til status, budget, og militær kapacitet.

a) Forskellig status

34. Elleve af Den Europæiske Unions medlemsstater (Tyskland, Belgien, Danmark, Spanien, Frankrig, Grækenland, Italien, Luxembourg, Nederlandene, Portugal og Det Forenede Kongerige) er medlemmer af NATO og er dermed bundet af klausulen om kollektivt forsvar i artikel 5 i den nordatlantiske traktat.
35. Disse lande, bortset fra Danmark, er endvidere medlem af WEU og har derfor indgået en lignende, måske endog mere vidtgående, forpligtelse i henhold til artikel V i Bruxelles-traktaten.
36. Fire medlemsstater (Østrig, Finland, Irland og Sverige) har status som neutrale eller alliancefri lande. Disse lande samarbejder med NATO under partnerskab for fred-programmet (PFP) og deltager i Det Euro-atlantiske Partnerskabsråd (EAPC). De har ligeledes observatørstatus i WEU.
37. Der skal endvidere erindres om det særlige tilfælde med Danmark, der er medlem af NATO, men er omfattet af en særlig ordning inden for Den Europæiske Union som følge af en protokol, knyttet til traktaten. I henhold til denne protokol deltager Danmark ikke i udarbejdelsen og gennemførelsen af beslutninger og aktioner, som har indvirkning på forsvarsområdet, men Danmark vil ikke hindre, at der udvikles et snævrere samarbejde mellem medlemsstaterne på dette område.
38. Den samme forskelligartethed findes også i de lande, der er kandidater til optagelse i Den Europæiske Union. Fire af disse (Ungarn, Polen, Den Tjekkiske Republik, Tyrkiet) er allerede medlemmer af NATO, andre blev på topmødet i Prag den 21.-22. november 2002 indbudt til at tilslutte sig NATO. De kandidatlande, der allerede er medlemmer af NATO, er også "associerede medlemmer" af WEU, mens de øvrige (Bulgarien, Estland, Letland, Litauen, Rumænien, Slovakiet og Slovenien) har status som "associerede partnere" og helt sikkert får status som "associerede medlemmer" efter deres tiltrædelse af NATO. To af kandidatlandene er alliancefri (Cypern og Malta).

b) Forskelle med hensyn til forsvarsindustri

39. Situationen i medlemsstaterne med hensyn til forsvarsindustrien er på nuværende tidspunkt ligeledes meget forskelligartet. De lande, der samarbejder som led i OCCAR¹ (Tyskland, Frankrig, Italien, Det Forenede Kongerige) og LoI² (Tyskland, Spanien, Frankrig, Italien, Det Forenede Kongerige og Sverige) repræsenterer alene 90% af den samlede europæiske produktion på dette område.

c) Budgetforskelle

40. En anden kilde til forskelligartethed er helt klart budgetternes størrelse, selve forsvarsbudgetets struktur og den militære kapacitets art. Størrelsen af EU-medlemsstaternes forsvarsbudget varierer stærkt. En analyse af forsvarsbudgetterne viser, at kun i fem af de femten medlemsstater overstiger forsvarsudgifterne 2% af BNP. Kun to af disse, Frankrig og Det Forenede Kongerige, har for nylig meddelt, at de vil øge deres forsvarsmaterielbudget mærkbart. I de fleste medlemsstater falder militærudgifterne fortsat.
41. Forsvarsbudgetternes forskellige struktur skal også understreges, for den andel af udgifterne, der er afsat til forskning og udvikling og til materiel, er afgørende. Det skal i denne forbindelse ligeledes bemærkes, at nogle lande råder over militærpolitistyrker, der også finansieres over forsvarsbudgettet.

¹ Hovedopgaven for OCCAR (Den Fælles Organisation for Forsvarsmaterielsamarbejde) er at gennemføre effektive aftaler om forvaltning og udvikling af visse programmer for forsvarsmaterielsamarbejde mellem medlemsstaterne. OCCAR forvalter i øjeblikket flere internationale programmer.
I 1998 underskrev seks medlemsstater et "Letter of Intent" (hensigtserklæring) med henblik på fastlæggelse af en ramme, der skal ledsage omstruktureringer inden for forsvarsindustrien.

d) Forskelle med hensyn til deployeringsevne

42. Der er stor forskel på medlemsstaternes evne til at deployere styrker. Selv om deployeringsevnen til en vis grad hænger sammen med de nationale forsvarsbudgetter, går den videre end selve budgetspørgsmålet. Kun et begrænset antal medlemsstater råder på nuværende tidspunkt over styrker, der er beregnet på udsendelse til operationer uden for det nationale territorium.

e) Andre forskelle

43. Der kan være andre forskelle: permanente medlemmer af FN's Sikkerhedsråd, professionel hær eller værnepligt, nukleare kapaciteter eller ej, osv.

Samarbejde, der er udviklet mellem visse medlemsstater

44. På nogle forsvarsområder findes der et tættere samarbejde mellem visse medlemsstater. Der er tale om følgende:
- på forsvarsmaterielområdet samarbejder nogle medlemsstater som led i OCCAR og LoI. Det særlige ved dette samarbejde er, at det kun er et mindre antal medlemsstater, der deltager og forpligter sig til at gennemføre projekter i fællesskab
 - på det militære område har nogle medlemsstater oprettet multinationale militære enheder med hovedkvarterer eller militærstabe. Dette er tilfældet med Eurokorpset (landstyrker: Tyskland, Belgien, Spanien, Frankrig, Luxembourg), EUROFOR (landstyrker: Spanien, Frankrig, Italien, Portugal), EUROMARFOR (søstyrker: Spanien, Frankrig, Italien, Portugal), European Air Group (Tyskland, Belgien, Spanien, Frankrig, Italien, UK), Multinational Division (Central) (Tyskland, Belgien, Nederlandene, UK), militærstaben for det første tysk-nederlandske korps (Tyskland, Nederlandene, UK).

Der findes også andre multinationale styrker, der dog ikke har fælles hovedkvarterer (f.eks. den britisk-nederlandske amfibiestyrke og den spansk-italienske amfibiestyrke), samt multinationale militære enheder (NORDCAPS, hvori deltager ikke alene tre medlemsstater, Finland, Sverige og Danmark, men også Norge).

D. DE AKTUELLE UDFORDRINGER

Den nye trussel¹

45. EFSP er blevet fastlagt og udviklet ud fra udfordringer og trusler, som vurderet i 1990'erne. Der er ingen tvivl om, at denne definition af truslen er blevet overhalet af de internationale begivenheder. Efter den 11. september defineres truslen ikke længere udelukkende ud fra risikoen for konflikter mellem stater eller befolkningsgrupper. Vi er i højere grad kommet i en situation præget af **global usikkerhed**, der er karakteriseret ved mere diffuse risici, herunder risici, der er knyttet til internationale terroristorganisationer og brug af masseødelæggelsesvåben og unddrager sig midlerne til krisestyring i traditionel forstand.
46. Begivenhederne den 11. september giver anledning til overvejelser ikke kun om behovet for at fremme stabilitet uden for EU, men også om behovet for at garantere sikkerheden inden for EU, navnlig for så vidt angår beskyttelse af civilbefolkningen og de demokratiske institutioner. Den rent nationale ramme er ikke længere tilstrækkelig. Samtidig kræver den offentlige mening i landene mere end nogensinde sikkerhed og beskyttelse og forekommer i vidt omfang positiv over for det europæiske forsvar. Konventet bør derfor overveje, hvordan man kan bygge bro over kløften mellem forventninger og virkelighed.

¹ Enkelte medlemmer i gruppen deler ikke denne analyse.

Troværdighed og effektivitet

47. Et af de elementer, der er mest væsentlige for troværdigheden af EU's forsvarspolitik og dermed af EU's internationale rolle, er eksistensen af tilstrækkelige og indbyrdes kompatible militære kapaciteter. Denne udfordring blev allerede påpeget på Det Europæiske Råd i Köln, og som nævnt ovenfor er der allerede sket meget. Det bør imidlertid sikres, at det overordnede mål fra Helsingfors opfyldes fuldt ud, ligesom det bør undersøges, om kapacitetsmålene ikke bør tages op igen på baggrund af de nye trusler. Behovet for en ny indsats på kapacitetsområdet støder navnlig imod medlemsstaternes budgetmæssige begrænsninger. Alle i gruppen er enige om, at der er behov for at øge udgifternes effektivitet. Flere af gruppens medlemmer finder det også nødvendigt at øge forsvarsbudgetterne.
48. Det er vigtigt at styrke investeringerne i militær forskning både for at sikre effektivt materiel og af hensyn til den civile industri, der også nyder godt af resultaterne af den militære forskning. For at illustrere behovet for denne styrkelse af den militære forskning kan man f.eks. nævne de betragtelige forskelle, der er mellem det europæiske investeringsniveau og USA's investeringer (ca. 10 mia. EUR i EU mod 53 mia. EUR i USA). Effektiviteten af disse udgifter synes også meget mindre i Europa.
49. EU skal hurtigt kunne mobilisere sine civile og militære kapaciteter som led i krisestyringen. EU kan ikke begrænse sig til erklæringer om operativ kapacitet og styrkekataloger, men må kunne træffe beslutninger hurtigt og effektivt.

E. ANBEFALINGER

50. Gruppen fremhæver, at sikkerheds- og forsvarspolitikken i høj grad bidrager til EU's internationale troværdighed. Ved fastlæggelsen af denne politik er der ikke tale om at omdanne EU til en militær alliance, men om at give EU de nødvendige instrumenter til at forsvare sine mål og sine værdier og til at bidrage til fred og stabilitet i verden i overensstemmelse med FN-pagtens principper og folkeretten. Gruppen, der bemærker, at dette netop er målene for FUSP,

der omfatter ESFP, som disse optræder i den nuværende traktat, noterer sig desuden med interesse det forslag til "principper og mål", som Arbejdsgruppen vedrørende EU's Optræden Udadtil anbefaler at indskrive i forfatningstraktaten (jf. CONV 459/02). Gruppen har endvidere bemærket, at spørgsmålene om ligestilling mellem mænd og kvinder ("gender awareness") skal tages i betragtning på alle områder.

I. Krisestyring

a) Ajourføring af Petersberg-opgaverne

51. Gruppen anbefaler, at Petersberg-opgaverne suppleres med en specifik omtale af andre opgaver, der kræver militære midler:

- konfliktforebyggelse (hurtig varsling, foranstaltninger, der gør det muligt at styrke tillid og sikkerhed osv.);
- fælles aktioner på nedrustningsområdet (våbendestruktions- og våbenkontrolprogrammer);
- råd og bistand på militærområdet ("*outreach*" på forsvarsområdet: samarbejde med militære styrker fra et tredjeland eller en regional/subregional organisation med henblik på at udvikle demokratiske væbnede styrker gennem udveksling af god praksis, f.eks. ved uddannelsesforanstaltninger);
- stabiliseringsoperationer ved afslutningen af konflikter;
- støtte på anmodning af et tredjelands myndigheder til bekæmpelse af terrorisme.

b) Fremgangsmåde for at sikre sammenhæng og effektivitet i forbindelse med iværksættelse af krisestyringsoperationer

52. En krisestyringsoperation skal nødvendigvis opfylde to kriterier: effektivitet og sammenhæng. Der har i gruppen vist sig en klar tendens til at mene, at man bør råde over hurtige og effektive procedurer i krisestyringen, uden at dette berører den politiske kontrol.

- a) Man bør anvende Nice-traktatens artikel 25. der tillader Rådet at overdrage sin beslutningskompetence til Den Udenrigs- og Sikkerhedspolitiske Komité med henblik på den politiske kontrol og strategiske ledelse af en operation besluttet af Rådet, og det for hele dennes varighed.
- b) Det anbefales at styrke den højtstående repræsentants rolle. Den højtstående repræsentant bør have initiativret på krisestyringsområdet, men selve beslutningen om at igangsætte en operation bør forblive Rådets kompetence. Det bør navnlig påhvile ham at forelægge Rådet et forslag, der specificerer, hvilken type operation der foreslås, og hvilke midler det vil være nødvendigt at samle med henblik på operationens gennemførelse. Det er endvidere vigtigt for gennemførelsen af en krisestyringsoperation, at ansvaret for koordineringen af operationen ligger hos den højtstående repræsentant, der skal sikre sammenhængen i aktionen med hensyn til civile og militære aspekter, med reference til Rådet og inden for rammerne af parametre, som Rådet har godkendt. Den øverstbefalende for den militære operation og de, der har ansvaret for de civile aspekter, skal referere til den højtstående repræsentant. Denne skal i særligt presserende tilfælde være bemyndiget til at træffe de nødvendige beslutninger med reference til Rådet og i nær permanent kontakt med Den Udenrigs- og Sikkerhedspolitiske Komité, der varetager den politiske kontrol og strategiske ledelse af en krisestyringsoperation. Han skal ligeledes have pligt til regelmæssigt at underrette Rådet om sin aktivitet.
- c) Behovet for at sikre koordination mellem de militære og civile aspekter på stedet er væsentligt og bør afspejle de arrangementer, der findes i Bruxelles. Denne rolle bør tildeles de særlige repræsentanter, der agerer på stedet med reference til den højtstående repræsentant eller til en anden person, der er udpeget hertil af Rådet. Alle disse arrangementer skal respektere den militære kommando integritet.
- d) Lanceringen af en operation kræver med hensyn til både militære og civile aspekter ligeledes hurtig adgang til finansiering. For så vidt angår de civile aspekter af en krisestyringsoperation har gruppen med opmærksomhed noteret sig anbefalingerne fra Arbejdsgruppe VII vedrørende EU's Optræden Udadtil.

For så vidt angår de militære aspekter går et flertal ind for følgende forslag

- når den påtænkte operation er en militæroperation eller en operation, hvor det endnu ikke er fastlagt, om den er af civil eller militær art, er det nødvendigt at fastsætte en passende finansiering af den forberedende fase af operationen. Der foreslås derfor oprettet en fond af relativt beskedent omfang og baseret på bidrag fra medlemsstaterne, der skal finansiere de forberedende faser i sådanne operationer, dog således at enhver overlapning med eksisterende instrumenter undgås. Forvaltningen af denne fond skal være reguleret af stringente bestemmelser i form af en finansforordning og skal være underlagt politisk og finansiell kontrol.
 - eftersom militære operationer ikke kan finansieres over fællesskabsbudgettet, er det blevet foreslået snarligt at indføre en mekanisme, der giver mulighed for at varetage fælles omkostninger.
- e) Det er ligeledes foreslået at styrke samarbejdet på uddannelsesområdet for at sikre en bedre interoperabilitet i de tidlige led. Forslaget om oprettelse af et fælles militærakademi er blevet modtaget med en vis interesse.

c) Fremme af fleksibilitet i beslutningstagning og handling

53. I lyset af den forestående udvidelse af EU mener flertallet af gruppens medlemmer, at det er vigtigere end nogensinde, at medlemsstaterne accepterer at gå fra enstemmighed til andre fremgangsmåder, der i højere grad kræver samtykke og en solidaritetskultur blandt medlemsstaterne. Igangsættelsen af en operation skal ske med enstemmighed, dog med anvendelse af reglerne om konstruktiv afståelse, der desuden kunne gøres mere fleksible. De medlemsstater, der ikke ønsker at yde aktiv støtte til en operation, og som navnlig ikke ønsker at yde et militært bidrag, opfordres til ikke at modsætte sig denne operation, men undlade at stemme. Når operationen er i gang, deltager de stater, der har undladt at stemme, ikke i

beslutningstagningen vedrørende operationens gennemførelse, som den oprindeligt er besluttet, men de vil kunne slutte sig til på et senere stadium. De skal dog deltage i beslutningstagning, der har betydelige politiske konsekvenser eller grundlæggende ændrer operationskonceptet ud over mandatet eller "terms of reference" for missionen, som den oprindeligt er besluttet.

54. Gruppens drøftelser har vist de forskelle, der findes i medlemsstaterne med hensyn til kapaciteter og vilje til aktivt at engagere sig selv i missioner, der allerede er nedfældet i den nuværende traktat, f.eks. genoprettelse af fred. Flere af gruppens medlemmer har foreslået, at den nye traktat - ligesom Maastricht-traktaten indførte en særlig form for samarbejde med henblik på indførelse og forvaltning af euroen - kommer til at indeholde en **form for tættere samarbejde mellem de medlemsstater**, der ønsker at udføre mere krævende missioner og opfylder de nødvendige betingelser for, at deres engagement er troværdigt. En af betingelserne for at deltage i dette "euroområde vedrørende forsvar" skal være en form for formodning om, at på forhånd fastlagte styrker samt kommando- og kontrolkapaciteter er til rådighed. En anden betingelse kunne være deltagelse i multinationale styrker med integreret kommando- og kontrolkapacitet. Andre faktorer er vigtige som f.eks. styrkernes parathed, interoperabilitet og deployeringsevne.
55. Som et supplement til dette særlige samarbejde, der skulle fastlægges i traktaten, har visse medlemmer ligeledes foreslået at ændre bestemmelserne om **forstærket samarbejde**, som de ser ud af Nice-traktaten. Disse bestemmelser bør generelt være åbne for samarbejde inden for sikkerhed og forsvar og betingelserne for deres anvendelse gøres mere fleksible (afgørelse med kvalificeret flertal om indførelse af forstærket samarbejde, nedsættelse af det antal medlemsstater, der er nødvendigt for at skabe et forstærket samarbejde, hurtige beslutningsprocedurer). Visse af gruppens medlemmer har udtrykt interesse for dette forslag, men mener, at dette spørgsmål, fordi det har videre konsekvenser, bør uddybes på grundlag af drøftelserne i andre arbejdsgrupper. Nogle af gruppens medlemmer er imod anvendelsen af bestemmelserne om forstærket samarbejde på forsvarsområdet.

II. Svar på den nye trussel: mere solidaritet

56. Gruppen har konstateret, at den trussel, som Den Europæiske Union står over for, har udviklet sig siden den oprindelige udformning af ESFP. Det drejer sig nu også om at imødegå terrorismetruslen og terroristgruppers brug af masseødelæggelsesvåben rettet mod civilbefolkningerne og de demokratiske institutioner i vore lande. Gruppen er ligeledes enig om, at denne trussel som respons kræver anvendelse i synergi af hele den vifte af instrumenter, som EU og navnlig medlemsstaterne i dag råder over (militære midler, efterretningsvirksomhed, politisamarbejde og retligt samarbejde, civilbeskyttelse osv.).

a) **Solidaritetsbestemmelse, der omfatter brug af alle EU's instrumenter til beskyttelse af civilbefolkningerne og de demokratiske institutioner**

57. Der har vist sig at være en bred positiv holdning til en ny bestemmelse, der skal gøre det muligt at uddybe det princip om solidaritet mellem medlemsstaterne, der skal indgå i artikel 1 i forfatningstraktaten. Denne bestemmelse skal give mulighed for **mobilisering af alle de instrumenter, der er til rådighed for EU** (herunder militære midler og de strukturer, der oprindeligt er oprettet med henblik på Petersberg-opgaverne, men også politisamarbejde og retligt samarbejde, civilbeskyttelse osv.), med tiltag på EU's område, der navnlig skal **forebygge terroristtruslen, beskytte civilbefolkningen og de demokratiske institutioner og bistå en medlemsstat på dennes område med at afhjælpe konsekvenserne af et eventuelt terrorangreb**. Det drejer sig altså om at udnytte den tværfaglige karakter af EU's tilgang for dels at reagere effektivt på de nye udfordringer, dels klart at angive, hvad der skiller EU fra en militær alliance.
58. Denne bestemmelse vil ikke være en bestemmelse om kollektivt forsvar, der medfører en forpligtelse til militær bistand. Den vil gælde trusler fra ikke-statslige enheder. Desuden vil bistand til håndtering af følgerne af et angreb kun blive ydet efter anmodning fra de civile myndigheder i det pågældende land. Det Europæiske Råd bør regelmæssigt vurdere truslen, for at et system til hurtig varsling kan fungere.

59. I forlængelse af denne forstærkede solidaritet og for at styrke den EU-mekanisme, der allerede findes, kunne man forestille sig, at en pool af civile eller militære enheder specialiseret i civilbeskyttelse, der udpeges af medlemsstaterne, iværksætter fælles træningsprogrammer og koordinerer deres interventioner, så der kan gribes mere effektivt ind i tilfælde af naturkatastrofer eller humanitære katastrofer inden for EU.

b) Bestemmelse om solidaritet og fælles sikkerhed

60. Enkelte medlemmer af gruppen har foreslået, at solidaritetsbegrebet kommer til udtryk i en bredere bestemmelse om solidaritet og fælles sikkerhed, der indskrives i forfatningstraktaten, og hvortil der i bilaget knyttes en politisk erklæring om solidaritet og fælles sikkerhed, for at identificere de forskellige risici, der truer EU, herunder terrorisme, samt midlerne til at imødegå disse. Den Europæiske Union for sikkerhed og forsvar, der vil være resultatet af denne udvikling, vil ligeledes bidrage til at styrke alliansens europæiske søjle.

c) Bestemmelse om kollektivt forsvar

61. Flere medlemmer af gruppen har foreslået en bestemmelse om kollektivt forsvar. I den forbindelse er det ligeledes blevet foreslået, at de medlemsstater, der ønsker det, i fællesskab kan overtage Bruxelles-traktatens forpligtelser vedrørende gensidig bistand, hvorved WEU vil opheøre.
62. En sådan bestemmelse om kollektivt forsvar er uacceptabel for nogle af gruppens medlemmer på grund af visse medlemsstaters alliancefri status og for andre af gruppens medlemmer, fordi de mener, at det kollektive forsvar er sikret inden for Den Atlantiske Alliance.
63. På den baggrund mener de medlemmer af gruppen, der går ind for en bestemmelse om kollektivt forsvar, at det vil være hensigtsmæssigt at tillade de medlemsstater, der ønsker at udbyde deres samarbejde og navnlig at overtage forpligtelsen i WEU-traktaten, at gøre det inden for EU's rammer snarere end udenfor. Den nye traktat kunne derfor indføre en **form for tættere samarbejde på forsvarsområdet**, der er åbent for deltagelse af alle de medlemsstater,

der måtte ønske at indgå et sådant engagement, og som opfylder de nødvendige betingelser for, at dette engagement er troværdigt, navnlig med hensyn til kommando- og kontrolkapaciteter, styrkernes parathed, interoperabilitet og deployeringsevne.

Beslutningerne skal kun træffes af de medlemsstater, der deltager i denne form for samarbejde. **De nærmere detaljer og beslutningsprocedurerne for dette samarbejde præciseres i teksten om etableringen af dette samarbejde.**

III. Kapaciteter og forsvarsmateriel: hen imod et europæisk agentur

64. Udviklingen af kapaciteter er knyttet til udviklingen af forsvarsmateriel. I den forbindelse støtter en stor del af gruppen oprettelsen på mellemstatsligt grundlag af et **europæisk agentur for forsvarsmateriel og strategisk forskning**. Agenturets første opgaver skal være at sikre opfyldelse af de operationelle behov ved fremme af en harmoniseret indkøbspolitik for medlemsstaterne samt ved støtte til forskning i forsvarsteknologi, herunder militære rumsystemer. Inden for dette agentur kunne man på europæisk plan integrere allerede eksisterende tættere samarbejde på forsvarsmaterielområdet mellem visse medlemsstater (OCCAR, LoI). Agenturet bør ligeledes have til opgave at styrke forsvarssektorens industrielle og teknologiske basis. Det bør ligeledes omfatte passende elementer af det samarbejde, som de fleste medlemsstater udvikler inden for WEAG.¹
65. De nærmere bestemmelser for deltagelse kunne være som følger:
- alle de medlemsstater, der ønsker det, kan deltage i agenturet, hvis sammensætning ikke har forbindelse til andre begrænsede former for samarbejde på forsvarsområdet;

¹ WEAG - Den Vesteuropæiske Forsvarsmaterielgruppe: gruppe vedrørende samarbejde på forsvarsmaterielområdet mellem 19 europæiske lande (14 medlemmer af EU og 16 medlemmer af NATO), der som mål har harmonisering af programmer og operationelle standarder, samarbejde på forsknings- og teknologiområdet og åbning af markederne.

- Nogle medlemsstater kunne danne særlige grupper baseret på deres engagement i virkeliggørelsen af specifikke projekter inden for forskning, udvikling og materielanskaffelse på grundlag af principperne for, hvordan det nuværende samarbejde som f.eks. OCCAR fungerer
- Specifikke projekter kan på ad hoc-basis være åbne for lande, der ikke er medlemmer af Den Europæiske Union, navnlig for de WEAG-medlemmer, der ikke er EU-medlemmer.
- Lederen af detteagentur kunne endvidere udforme anbefalinger til særlige regler for forsvarsmaterielsektoren med henblik på et europæisk marked, der kan styrke den industrielle basis og optimere militærudgifterne, hvorved rækkevidden af artikel 296 i TEF kunne præciseres under hensyntagen til de indhøstede erfaringer på EU-plan.

66. Et stort antal af gruppens medlemmer mener, at udviklingen af ESFP kræver en styrkelse af de militære kapaciteter, der er til rådighed for EU - hvad enten det drejer sig om medlemsstaternes tilsagn om at varetage Petersberg-opgaverne eller mere dybtgående tilsagn, som visse medlemsstater kan give indbyrdes i forbindelse med et tættere samarbejde. Visse medlemmer af gruppen har foreslået, at disse mere dybtgående tilsagn tager form af en protokol knyttet til traktaten, hvorved de stater, der vil, harmoniserer deres militære behov, lægger deres kapaciteter og ressourcer sammen og sikrer en specialisering af deres forsvarsindsats.

I den forbindelse er der konstateret et behov for en mekanisme, der skal gøre det muligt at vurdere og forbedre den måde, hvorpå medlemsstaterne opfylder deres tilsagn. En række mål kan overvejes, der bl.a. vurderer:

- forholdet mellem forsvarsbudget og BNP og navnlig forholdet mellem materieludgifter og forskningsudgifter i forsvarsbudgettet;
- styrkernes parathed herunder deres deployeringsevne og deres interoperabilitet.

Flere medlemmer af gruppen har foreslået, at medlemsstaternes overholdelse af disse forskellige tilsagn gøres til genstand for evaluering og overvågning.

67. Denne funktion kunne overdrages til **agenturet for forsvarsmateriel**, der således vil blive et egentligt **kapacitetsagentur**, hvis rolle skal bestå i at fremme medlemsstaternes indsats for at forbedre deres kapaciteter. Lederen af agenturet kunne således bemyndiges til at overvåge de fremskridt, der gøres af medlemsstaterne med hensyn til kapacitetsudbygning set i relation til de forskellige aftalte mål, samt til at foreslå bestemte lande at deltage i specifikke programmer.
68. Der er bred støtte til indførelsen af et **råd af forsvarsministrene**, hvilket ikke ville kræve en traktatændring. Dette Råd skulle spille en rolle i forbindelse med kapaciteter, overvåge iværksættelsen af medlemsstaternes tilsagn og tilpasse EU's kapacitetsmål afhængigt af udviklingen i behovene og i den internationale situation. Hvis ovennævnte agentur oprettes, skal agenturets leder hvert år aflægge rapport til Rådet (forsvar) om udviklingen af de militære kapaciteter i EU. Forsvarsministrene kunne endvidere deltage i Udenrigsministerrådet, når dette drøfter krisestyringsoperationer.
69. Enkelte medlemmer af gruppen har meddelt, at de foretrækker at fastholde de nuværende arrangementer, der giver forsvarsministrene mulighed for at samles i Rådet (almindelige anliggender og eksterne forbindelser).

IV. Den institutionelle ramme: et system, der skal styrkes

A. Strukturerne i EFSP

70. De eksisterende institutionelle strukturer inden for EFSP bør opretholdes. En tilpasning af disse strukturer vil imidlertid være nødvendig for at øge deres sammenhæng og deres effektivitet.
71. For at sikre en effektiv forsvarspolitik bør der i Rådet være en politisk personlighed, der med reference til Rådet forestår EU's indsats og koordinerer medlemsstaternes indsats på forsvarsområdet. Gruppen mener, at den person, der udøver hvervet som højtstående EFSP-repræsentant, også bør forestå EU's indsats på EFSP-området.

B. Parlamentarisk kontrol

72. Gruppen understreger ligeledes betydningen af at sikre en passende politisk kontrol med sikkerheds- og forsvarspolitikken under hensyntagen til denne sektors særlige karakter.
73. Den parlamentariske kontrol udøves på to måder:
- Europa-Parlamentet:
 - Europa-Parlamentet underrettes i dag af formandskabet for Rådet om udviklingen i den fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik samt af den højtstående repræsentant. Ved den lejlighed underrettes det om fremskridt og afgørelser på EFSP-området og om retningslinjer for fremtiden.
 - Europa-Parlamentet kan forelægge Rådet beslutninger, som Rådet tager hensyn til på sine samlinger.
 - De nationale parlamenter
 - De nationale parlamenter skal udøve en permanent kontrol med hensyn til deres respektive regeringer, navnlig på det forsvarspolitiske område.
 - I de fleste medlemsstater skal det nationale parlament godkende anvendelsen af nationale styrker under en operation.
 - Der bør holdes regelmæssige møder i de nationale parlamenters kompetente udvalg for at sikre en bedre informationsudveksling og en mere effektiv politisk kontrol. Nogle medlemmer af gruppen ønsker, at medlemmerne af Europa-Parlamentet skal deltage i disse møder.

Liste over eksperter, der er hørt af Arbejdsgruppe VIII vedrørende Forsvar

1. Javier SOLANA (højtstående FUSP-repræsentant),
2. Rainer SCHUWIRTH (chef for EU's militærstab),
3. Corrado ANTONINI (Formand for European Defence Industries Group),
4. Jean-Louis GERGORIN (EADS),
5. Laurent GIOVACCHINI (afdelingen for forsvarsmateriel, det franske forsvarsministerium),
6. Peter LUNDBERG (assistent for generaldirektøren for den svenske forsvarsmaterielstyrelse),
7. Anthony PARRY (BAE Systems),
8. Carlo CABIGIOSU (tidligere øverstbefalende for KFOR),
9. Alain LE ROY (Den Europæiske Unions særlige repræsentant i Den Tidligere Jugoslaviske Republik Makedonien),
10. Gustav HÄGGLUND (formand for EU's Militærkomité),
11. Lord ROBERTSON (generalsekretær for NATO og tidligere britisk forsvarsminister),
12. Alain RICHARD (tidligere fransk forsvarsminister),
13. Chris PATTEN (kommissær for eksterne forbindelser).

Groupe de travail VIII "Défense"

<u>DOCUMENT</u>	<u>REDACTEUR</u>	<u>OBJET</u>	<u>DATE</u>
WD 2	M. Wim van EEKELEN		19 septembre
CONV 301/02	M. Lamberto DINI	La défense européenne	26 septembre
WD 4	M. George KATIFORIS	Towards an EU Armaments Strategy	2 octobre
WD 5	Mme Sylvia-Yvonne KAUFMANN	Armaments	4 octobre
CONV 329/02	MM. Diego LÓPEZ GARRIDO, José BORRELL et Carlos CARNERO	Une Constitution européenne pour la paix, la solidarité et les droits de l'homme	8 octobre
WD 7	M. George KATIFORIS	Strategic Direction on EU Crisis Management Operations	11 octobre
WD 8	Mme Marie NAGY	Politique étrangère de sécurité et de défense de L'Union européenne	30 octobre
WD 9	M. O*uz DEMIRALP	European Defence	15 octobre
	M. Dieter SCHLOTEN, commission de défense de l'Assemblée de l'Union de l'Europe occidentale	Une politique de défense européenne : contribution à la Convention	18 octobre
WD 11	M. Liviu MAIOR		29 octobre
WD 13	M. Kimmo KILJUNEN	European Security and Defence policy as an integral part of the CFSP	4 novembre
WD 14	M. Valdo SPINI	European Defence	4 novembre
WD15	Mme Sylvia-Yvonne KAUFMANN		4 novembre
	M. Mark EYSKENS	Rapport présenté au nom de la Commission Politique de l'Assemblée de l'Union de l'Europe Occidentale : Le rôle de l'Europe dans un nouvel ordre de paix et de la sécurité – contribution à la Convention.	7 novembre
CONV 389/02	M. Panayotis IOAKIMIDIS	Le développement de la politique étrangère et de sécurité et de la politique en matière de sécurité et de défense de l'UE (PESC/PESD)	7 novembre
WD 17	M. Puiu HASOTTI	A New Momentum for the ESDP	12 novembre
WD 18	M. Proinsias DE ROSSA		13 novembre
WD 19	M. Oğuz DEMIRALP	European Armaments Cooperation	18 novembre
WD 20	Mme Danuta HÜBNER	Crisis Management	19 novembre

WD 21	M. Kenneth KVIST	A European Security and Defence Policy aiming for Peace	19 novembre
WD 23	Mme Gisela STUART		21 novembre
WD 24	Mme Marietta GIANAKOU		21 novembre
WD 25	Mme Danuta HÜBNER	Improving the functioning and effectiveness of the ESDP in the service of CFSP	21 novembre
CONV 422/02	M. Dominique de VILLEPIN et M. Joschka FISCHER	Propositions conjointes franco-allemandes dans le domaine de la politique européenne de sécurité et de	22 novembre
WD 26	M. Liviu MAIOR		27 novembre
CONV 437/02	M. Hannes FARNLEITNER and M. Reinhard BÖSCH	Un nouvel élan pour la politique européenne en matière de sécurité et de défense	28 novembre
WD 27	Mme Gisela STUART	Comments on the preliminary draft final report (WD 22)	4 décembre
WD 28	M. Wim van EEKELEN	Dutch comments on the preliminary draft final report (WD 22)	4 décembre
WD 29	M. Rihards PIKS	Comments on the preliminary draft final report (WD 22)	4 décembre
WD 30	M. Kimmo KILJUNEN	Comments on the preliminary draft final report (WD 22)	4 décembre
WD 31	Mme Piia-Noora KAUPPI	Comments on the preliminary draft final report (WD 22)	4 décembre
WD 32	M. Slavko GABER	Comments on the preliminary draft final report (WD 22)	4 décembre
WD 33	Mme Sylvia-Yvonne KAUFMANN	Comments on the preliminary draft final report (WD 22)	4 décembre
WD 34	Mme Danuta HUBNER	Comments on the preliminary draft final report (WD 22)	4 décembre
WD 35	M. Esko SEPPÄNEN	Comments on the preliminary draft final report (WD 22)	4 décembre
WD 36	Franco-German paper	Comments on the preliminary draft final report (WD 22)	4 décembre
WD 37	Mme Maria Eduarda AZEVEDO	Comments on the preliminary draft final report (WD 22)	4 décembre
WD 38	M. Kenneth KVIST	Comments on the preliminary draft final report (WD 22)	4 décembre
WD 39	M. Manuel LOBO ANTUNES	Comments on the preliminary draft final report (WD 22)	4 décembre
WD 40	M. John GORMLEY	Comments on the preliminary draft final report (WD 22)	4 décembre
WD 41	M. John INGUANEZ	Comments on the preliminary draft final report (WD 22)	6 décembre

WD 42	Mme Gisela STUART	Clarification of the UK proposals on updating the Petersberg tasks	6 décembre
WD 43	M. Valdo SPINI		6 décembre
WD 44	M. Oğuz DEMIRALP	Comments on the preliminary draft final report (WD 22)	9 décembre
WD 45	M. Liviu MAIOR	Proposals for the draft final report	9 décembre
WD 46	Mme Lena HJELM-WALLÉN	Comments on the preliminary draft final report (WD 22 REV 1)	12 décembre